

Я. В. Котелевська

асп.

науковий керівник: д.е.н., проф. О. В. Горняк

НАПРЯМИ І ФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЛАДИ В КОНТЕКСТІ ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Децентралізація є однією з можливих форм реалізації державної влади. Вона включає в себе адміністративно-територіальний устрій держави із визначеними органами публічного адміністрування

та достатній обсяг фінансових ресурсів на здійснення власних функцій та повноважень [1, с. 6]. В умовах війни процеси децентралізації мають свої особливості, пов'язані з фінансовими ресурсами. Так, основна частка ресурсів з державного бюджету йде на воєнні потреби і тому перерозподіляються на користь держави, забезпечуючи її обороноздатність, але з іншого боку, є адресна допомога міжнародних донорів на користь окремих регіонів. Спроможність української центральної та місцевої влади забезпечувати функціонування територій навіть у період збройної агресії Росії отримала досить високу оцінку з боку міжнародних партнерів. Українська децентралізація, що проходить випробування війною, отримала бездоганну оцінку від Єврокомісії, що передувала наданню нашій державі статусу кандидата в члени ЄС.

Децентралізація сприяє стабілізації економічних процесів і стійкості економічного розвитку, що передбачає врахування законів і закономірностей, які формують структуру і особливості економіки на різних її рівнях. В умовах децентралізації економічної влади виникає необхідність глибоких досліджень стану національної і регіональної економіки, проблем і перспектив їх розвитку.

Реформа децентралізації влади в Україні стала початком радикальних змін, пов'язаних з метою покращити якість життя громадян і має важливе значення для продовження галузевих реформ. На владу державного рівня покладено функції із формування стратегії розвитку держави, розроблення механізмів та принципів фінансування міжбюджетних трансфертів для забезпечення виконання делегованих повноважень. Державній владі потрібно удосконалити організаційний, правовий та фінансовий механізми для збільшення рівня фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад. Проведення реформи децентралізації має ґрунтуватися на добровільній участі в об'єднанні територій. При цьому держава повинна виконувати контроль за належним виконанням функцій, що покладені на об'єднані територіальні громади [2, ст. 4].

Процес євроінтеграції української економіки викликає потребу у підвищенні результативності у фінансовій сфері як на державному, так і на місцевому рівнях. Можливим це є за умови підвищення фінансової незалежності територіальних громад.

У багатьох країнах світу потреба проведення реформи децентралізації була зумовлена різноманітними причинами, від потреби підвищення ефективності державних витрат та розв'язання макроекономічних проблем (Аргентина, Бразилія, Індія, Нігерія) до використання децентралізації як інструменту забезпечення незалежності окремих регіонів з відмінними культурними, етнічними та політичними питаннями. Практика зарубіжних країн показує, що делегування повноважень органам місцевого самоврядування сприяє їхній фінансовій незалежності, підвищує результативність виконання функцій держави, а також сприяє якісному наданню суспільних благ та послуг [3, с. 64].

Огляд досвіду таких країн як Канада, Швеція, Швейцарія, показує що ці країни успішно використовують фіскальну децентралізацію для стимулювання і розвитку своїх регіонів. Цей напрям передбачає передачу більшої фінансової автономії регіонам та місцевим органам влади. Зазвичай це означає передачу частини податків і ресурсів на місцевий рівень, де їх можна витрачати більш ефективно та з урахуванням потреб конкретних громад.

Швеція розвинула систему децентралізованого регулювання, яка сприяє підприємництву та інноваціям. Така форма децентралізації передбачає делегування правил та норм у сфері бізнесу і економіки на рівні регіонів та місцевих органів влади. Це дозволяє адаптувати регуляторну політику до конкретних потреб регіонів та підприємств.

Кантиони у Швейцарії мають широкі повноваження у соціально-економічних питаннях. Це сприяє ефективному використанню ресурсів, зближенню прийняття рішень до місцевого рівня та забезпеченню соціальної солідарності між регіонами.

В Іспанії децентралізація здійснюється через автономні спільноти, які мають широкі повноваження у сфері економіки, культури та освіти. Це дозволяє регіонам Іспанії розвиватися відповідно до їх особливостей та потреб, стимулює інвестиції та забезпечує стабільний соціально-економічний розвиток.

Однією з перших країн, у якій було проведено адміністративно-територіальну реформу, стала Німеччина. Там, як і в Україні, базовою ланкою місцевого самоврядування є територіальна громада, в якій є значний ступінь демократії. Німеччина має систему

фіскальної децентралізації, в якій частина податків і зборів збирається на рівні федеральних земель, а потім розподіляється між ними та федеральним урядом. Ця система дозволяє федеральним землям вирішувати як витратити свої фінансові ресурси на розвиток.

У Франції були спроби провести примусову територіальну реформу, яка була націлена на злиття комун зі столітньою історією. Проте така ідея не знайшла підтримки серед населення і трансформувалася у співпрацю громад між собою. Тоді як багато країн не підтримують малі та неефективні територіальні утворення, Франція характеризується своїм консерватизмом. Нині в країні функціонують 36 565 комун, з яких 80 % має населення менше 1000 жителів [3, с. 65].

Прикладом для адміністративно-територіального поділу в Україні був досвід Польщі, яка мала успішно завершену процедуру децентралізації влади. Проте, попри хороші результати реформи, є недоліки. При розрахунках не було враховано різницю між сільськими і міськими повітами, у розпорядженні яких є неоднакові обсяги ресурсів. Після адміністративно-територіальних змін збільшився розрив темпів розвитку польських регіонів. Для вирівнювання ситуації в Польщі діє система взаємодопомоги: багаті регіони (гміни) сплачують до державного бюджету податок, який розподіляється між тими, хто потребує підтримки. Але, головним залишається те, що навіть невеличка територія має свій бюджет і може самостійно приймати рішення [4].

Досвід зарубіжних країн показує, що децентралізація може сприяти розвитку регіонів та підвищувати якість надання суспільних благ і послуг. Україна також активно впроваджує реформу децентралізації, яка має важливе значення для подальших галузевих реформ і покращення якості життя громадян. Однак важливо враховувати різницю між сільськими і міськими територіями, а також збалансовувати розподіл ресурсів для забезпечення рівноправності регіонів.

Цей процес вимагає удосконалення організаційних, правових та фінансових механізмів з метою підвищення фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад та забезпечення добровільної участі громад у процесі об'єднання територій. Успішна

реалізація реформи децентралізації може сприяти розвитку країни та покращенню життя її громадян.

Отже, виходячи з аналізу досвіду впровадження децентралізації в зарубіжних країнах, можна зробити висновок, що децентралізація є важливим елементом реформи державної влади в Україні. Переймаючи світовий досвід Україна має можливість обрати найкращі варіації напрямів та форм децентралізації економічної влади. Таким чином децентралізація влади включатиме в себе передачу частини владних повноважень та фінансових ресурсів на місцевий рівень з метою підвищення фінансової незалежності та результативності місцевих органів влади.

Список використаної літератури

1. Бея А. Р. Аналіз формування доходів місцевих бюджетів в умовах адміністративно-фінансової децентралізації. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 1. С. 133–137.
2. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України № 157-VIII від 15.02.2015 р. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 13. Ст. 91. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>
3. Лисенко Ж. П., Олексин А. Г. Проблеми та шляхи удосконалення реформи фінансової децентралізації з урахуванням міжнародного досвіду. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. Том 31 (70). № 3, 2020. С. 63–67.
4. Польський досвід: спроможність гмін. *Децентралізація*. 04.10.2017. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/7060>